

اشتغال جوانان و چالش‌های آن

فاطمه هرندی*، زهره فلاح‌محسن‌خانی**

طرح مسأله: مسأله بیکاری جوانان از جمله مسائل مهم در برنامه‌ریزی‌های کلان کشور می‌باشد. هر چند نرخ بیکاری جوانان از آمارگیرهای معمول نیروی کار قابل محاسبه است، ولی چالش‌های مربوط به اشتغال جوانان و مشکلاتی که آن‌ها در ورود به بازار کار، به‌دست آوردن و حفظ کار مناسب با آن مواجه هستند از اطلاعات حاصل از آمارگیری‌های مذکور قابل بررسی نیست.

روش تحقیق: برای جمع‌آوری اطلاعات مزبور، سازمان بین‌المللی کار، آمارگیری گذار از تحصیل به کار (SWTS) را طراحی کرده است. نتایج این آمارگیری، به کشورها کمک می‌کند سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی اشتغال مربوط به جوانان را بهبود بخشند.

به منظور آگاهی از مشکلاتی که جوانان کشور در ورود به بازار کار با آن مواجه هستند، آمارگیری گذار جوانان از تحصیل به کار در سال ۱۳۸۴ در سه استان منتخب و با نمونه‌ای مشتمل بر ۲۹۲۵ خانوار اجرا شد.

یافته‌ها: نتایج به‌دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهد عدم تعامل بین مؤسسات آموزشی و بازار کار، نبود فرصت‌های شغلی کافی و نابرابری فرصت‌های شغلی برای زنان و مردان، ضعف برنامه‌های حمایت از خود اشتغالی، سازمان یافته نبودن بازار کار کشور و کم رنگ بودن نقش مؤسسات کاریابی و مؤسسات محل تحصیل در این بازار از جمله مهم‌ترین موانع گذار موفق جوانان محسوب می‌شوند.

کلید واژه‌ها: اشتغال، بیکاری، در حال گذار، گذار کرده، گذار نکرده
تاریخ دریافت: ۱۵/۹/۱۱ تاریخ پذیرش: ۱۶/۵/۸۶

* کارشناس ارشد آمار، عضو هیأت علمی پژوهشکده آمار <harandi@src.ac.ir>

** کارشناس ارشد آمار، عضو هیأت علمی پژوهشکده آمار

1. School- To- Work Transition Survey

مقدمه

جمعیتی که بیش‌تر در معرض خطر بیکاری قرار دارند عمدتاً جوانان تحصیل‌کرده‌ای هستند که برای اولین بار وارد بازار کار می‌شوند و در سراسر جهان، میزان‌های بیکاری جوانان ۲ تا ۳ برابر بالاتر از میزان بیکاری بزرگسالان است (ILO, 2001). معمولاً افرادی که برای اولین بار در جستجوی کار هستند، با مشکلات بیش‌تری که ناشی از فقدان تجربه کاری است روبرو می‌شوند و اغلب نیز دسترسی محدودی به اطلاعات مربوط به پست‌های خالی دارند. از طرفی چون اکثریت این افراد جوان هستند، میزان بیکاری آنان بیش‌تر از میزان بیکاری بزرگسالان خواهد بود. به دلیل اهمیت اشتغال جوانان در سراسر دنیا، فراهم کردن کار شایسته برای جوانان، یکی از هشت هدف هزاره و میزان بی‌کاری جوانان، یکی از ۴۸ نماگر هدف هزاره^۱ سازمان ملل است.

۱) سابقه پژوهش

مشکل بیکاری جوانان در ایران نیز بسیار جدی است، زیرا علاوه بر بالا بودن نرخ بیکاری جوانان در مقایسه با بالغین، در حال حاضر درصد زیادی از جمعیت را جوانان تشکیل می‌دهند (تقریباً ۳۵ درصد)، اگرچه درصد جمعیت زیر سن فعالیت اقتصادی (۱۰ ساله و بیش‌تر)، ۱۶ درصد است. جداول شماره ۱ و ۲ نرخ بیکاری کل کشور و جوانان ۱۵-۲۴ ساله را در یک دوره ۸ ساله نشان می‌دهد که حاکی از اختلاف فاحش نرخ‌های مربوط به جوانان در کل و تمامی زیر گروه‌های جنسی و شهری/روستایی است.

1. Millennium Goal Indicators

جدول ۱: میزان بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیش‌تر بر حسب جنس و شهری / روستایی بودن

سال	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳
کل	۱۳/۱۷	۱۲/۴۴	۱۳/۵	۱۴/۲	۱۴/۱۷	۱۳/۲۵	۱۱/۸۷	۱۰/۳
مرد	۱۲/۶۷	۱۲/۰۸	۱۳/۳	۱۳/۶۵	۱۲/۹۷	۱۱/۵۱	۱۰/۲۸	۹/۲
زن	۱۶/۲۱	۱۴/۴	۱۴/۶۲	۱۷/۲۶	۲۰/۹۲	۲۳/۶۸	۲۰/۷۴	۱۷/۳
شهری	۱۳/۰۱	۱۳/۰۸	۱۳/۹۳	۱۴/۷۸	۱۴/۶۶	۱۴/۵۳	۱۲/۹۵	۱۱/۹۳
روستایی	۱۳/۴۱	۱۱/۴۳	۱۲/۸۲	۱۳/۲۸	۱۳/۳۸	۱۱/۱۸	۱۰/۱۵	۷/۶۴

منبع: آمارگیری از ویژگی‌های اشتغال و بیکاری خانوار، ۱۳۷۶-۱۳۸۳

جدول ۲: میزان بیکاری جوانان ۱۵-۲۴ سال بر حسب جنس و شهری / روستایی بودن

سال	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳
کل	۳۰/۸۵	۲۹/۱۹	۳۱/۲۸	۳۲/۷۲	۳۴/۰۹	۳۱/۳۸	۲۸/۳۸	۲۴/۱۲
مرد	۳۰/۱۱	۲۹/۲۶	۳۱/۲۷	۳۲/۰۳	۳۱/۷۷	۲۷/۵۷	۲۵/۰۱	۲۱/۲۳
زن	۳۳/۸۱	۲۸/۹۶	۳۱/۳۱	۳۵/۴۳	۴۳/۱۹	۴۷/۴۶	۴۲/۳۳	۳۸/۳۷
شهری	۳۱/۹	۳۲/۵۵	۳۴/۱۳	۳۶/۰۲	۳۷/۲۵	۳۶/۴۲	۳۲/۲۹	۲۸/۸۷
روستایی	۲۹/۷۳	۲۵/۵۳	۲۸/۰۷	۲۸/۷۱	۳۰/۰۸	۲۴/۸۳	۲۳/۴۵	۱۷/۲۷

منبع: آمارگیری از ویژگی‌های اشتغال و بیکاری خانوار، ۱۳۷۶-۱۳۸۳

برای کاهش میزان بیکاری جوانان، قبل از هر چیز بایستی عواملی که سبب بروز مشکلات برای ورود جوانان به بازار کار و پیدا کردن کار شایسته است، شناسایی شوند. با شناسایی این عوامل، سیاست‌گذاران کشور مبنایی در زمینه چگونگی مداخله در بازار کار به منظور متعادل نمودن عرضه و تقاضا را در اختیار خواهند داشت. اطلاعات در مورد عوامل مذکور، معمولاً از طرح آمارگیری نیروی کار، قابل دسترس نیست زیرا شناخت این عوامل مستلزم تمرکز روی مسایل خاص اولین ورود افراد جوان به بازار کار پس از

فراغت از مدرسه است. برای جمع‌آوری اطلاعات مزبور، سازمان بین‌المللی کار، آمارگیری گذار از تحصیل به کار (SWTS) را طرح‌ریزی کرده است. این آمارگیری ابزاری آماری است که به کشورها کمک می‌کند از طریق درک بهتر چالش‌های مربوط به اشتغال جوانان، سیاستگذاری و برنامه‌ریزی اشتغال آنان را بهبود بخشند. با نتایج این آمارگیری، کشورها قادر خواهند بود، سهولت یا دشواری ورود افراد جوان به بازار کار پس از ترک مدرسه را به صورت کمی بیان کنند. نتایج این طرح همچنین تا حدودی نواقص احتمالی موجود در نظام آموزشی کشور را که قادر نیست جوانان را برای ورود به بازار کار آماده کند، مشخص می‌کند. با در نظر داشتن این موضوع که تجربه اولین ورود به بازار کار یک جوان می‌تواند در موقعیت شغلی او در بازار کار، در سراسر زندگی وی تأثیرگذار باشد، شناخت عوامل توجیهی مربوط به سهولت یا دشواری گذارها بسیار مهم است. به این ترتیب می‌توان در صورت لزوم برای اصلاح فرایند گذار، سیاست‌های مورد نظر را تهیه و به اجرا درآورد.

۲) روش پژوهش

۲-۱) جامعه آماری و جمعیت نمونه

داده‌های مورد نیاز برای انجام این پژوهش از طریق اجرای آمارگیری گذار از تحصیل به کار در سال ۱۳۸۴ در ۳ استان منتخب آذربایجان شرقی، تهران و لرستان به دست آمده است (پژوهشکده آمار، ۱۳۸۵). اطلاعات مورد نیاز در این آمارگیری از طریق مصاحبه حضوری آمارگیران با خانوارهای منتخب (۲۹۲۵ خانوار) گردآوری شده است. در این آمارگیری برای دستیابی به اطلاعات در هر دو بعد عرضه و تقاضا، دو جامعه آماری شامل افراد جوان ۱۵ تا ۲۹ ساله عضو خانوارهای معمولی ساکن واقع در نقاط شهری و روستایی استان‌های منتخب کشور و افراد کارفرمای عضو خانوارهای معمولی ساکن واقع در نقاط شهری و روستایی استان‌های منتخب کشور مورد بررسی قرار گرفته است. این طرح از نظر جغرافیایی، کل نقاط شهری و روستایی استان‌های آذربایجان شرقی، تهران و لرستان را پوشش می‌دهد. انتخاب این ۳ استان از بین استان‌های کشور، عمدتاً بر

اساس نرخ بیکاری جوانان در این استان‌ها بوده است. بر اساس نتایج آمارگیری اشتغال و بیکاری مرکز آمار ایران در سال ۱۳۸۲، استان‌های لرستان و آذربایجان شرقی به ترتیب دارای بیش‌ترین و کم‌ترین نرخ بی‌کاری جوانان در بین استان‌های کشور بوده‌اند. میزان این نرخ در استان تهران نیز در سطح متوسط کل کشور بوده است. چارچوب نمونه‌گیری این طرح با استفاده از چارچوب خانواری حاصل از سرشماری عمومی کارگاهی سال ۱۳۸۱ ساخته شده است. برای این آمارگیری، از روش نمونه‌گیری احتمالاتی خوشه‌ای دو مرحله‌ای با طبقه‌بندی استفاده شده است. واحدهای نمونه‌گیری مرحله اول، خوشه و مرحله دوم خانوار بوده است. خوشه‌ها بر حسب استان و شهری/روستایی به ۶ طبقه تقسیم شده‌اند. خوشه‌ها واحدهای جغرافیایی با اندازه‌های ۱۰۰ تا ۲۰۰ خانواری هستند که در هر طبقه به روش PPS^1 به تعداد لازم به نمونه انتخاب شده‌اند. در هر خوشه نمونه نیز پس از انتخاب خانوارهای نمونه به روش تصادفی و ثبت اطلاعات اعضای خانوار، برای هر یک از جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله و هر یک از کارفرمایان عضو خانوار نمونه، اطلاعات لازم از طریق فرم‌های آمارگیری جمع‌آوری شده است.

۲-۲) ابزار پژوهش

اطلاعات مورد نیاز در این آمارگیری در قالب ۳ پرسش‌نامه جداگانه از پاسخگویان گردآوری و سپس با استفاده از نرم‌افزارهای Excel و SAS پردازش شده است. پرسش‌نامه‌های مورد استفاده، نسخه تعدیل شده (بر اساس شرایط کشور) پرسش‌نامه‌های عمومی ILO برای SWTS بوده است. فرم ۱ (پرسش‌نامه خانوار) به منظور جمع‌آوری اطلاعات کلی در مورد اعضای خانوار، تعیین افراد ۱۵ تا ۲۹ ساله‌ی عضو خانوار و تعیین افراد کارفرمای عضو خانوار تهیه شده است. فرم مذکور شامل ۱۱ سؤال فردی و خانواری بوده است. فرم ۲ (پرسش‌نامه جوانان ویژه اعضای ۱۵ تا ۲۹ ساله خانوار) به منظور تکمیل خصوصیات جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله

1. Probability Proportional to Size

عضو خانوار نمونه تهیه شده و از پنج بخش شامل سؤالات عمومی، سؤالات مربوط به جوانان شاغل، سؤالات مربوط به جوانان بی‌کار، سؤالات مربوط به جوانان در حال تحصیل و سؤالات مربوط به جوانان غیر محصل خارج از نیروی کار تشکیل شده که در مجموع شامل ۱۸۰ سؤال و زیر سؤال بوده است. فرم ۳ (پرسش‌نامه کارفرمایان) ویژه افراد کارفرمای عضو خانوار نمونه است. فرم ۳ از ۳ بخش شامل سؤالات مربوط به خصوصیات مؤسسه، کارگاه یا بنگاه، سؤالات مربوط به نحوه استخدام و به‌کارگیری جوانان، و سؤالات مربوط به آموزش کارکنان جوان تشکیل شده که در مجموع شامل ۶۴ سؤال و زیر سؤال می‌شود.

۳) تعاریف و مفاهیم^۱

- **گذار از تحصیل به کار:** عبور یک جوان ۱۵-۲۹ ساله از مرحله تحصیل به اولین کار مناسب یا مستمر است. این عبور می‌تواند هم‌زمان با تحصیل و یا پس از ترک تحصیل موقت یا دائم رخ دهد.

- **شاغل دارای شغل مناسب یا مستمر:** فرد جوان شاغلی است که در هفته مرجع در جستجوی کار دیگری نبوده، یا به دلایلی به‌جز عدم ثبات شغل فعلی و مناسب نبودن شغل فعلی (جوان شغل فعلی را در شأن خود نمی‌داند)، در هفته مرجع در جستجوی کار دیگری بوده است.

- **مرحله‌ی گذار:** منظور از مرحله گذار، وضعیت گذار جوانان ۱۵-۲۹ ساله در هفته مرجع است و افراد جوان از این نظر به ۳ گروه گذار کرده، در حال گذار و گذار نکرده تقسیم می‌شوند.

- **گذار کرده:** گذار کرده، فرد جوانی است که در حال حاضر شغل مستمر یا مناسب دارد.

۱. برای آگاهی از تعاریف و مفاهیم سایر اقلام این طرح مراجعه کنید به: هرندی و دیگران، ۱۳۸۱.

- **در حال گذار:** در حال گذار، به فرد جوانی که بی‌کار است، یا شاغل است اما شغل موقت یا نامناسب دارد، و یا غیر فعال غیر محصل است که قصد دارد در آینده کار کند، اطلاق می‌شود.
- **گذار نکرده:** گذار نکرده، به فرد جوانی که محصل است، یا غیر فعال غیر محصل است و قصد کار کردن در آینده را نیز ندارد، اطلاق می‌شود.
- **نوع گذار:** بر اساس یک بررسی گذشته نگر در مورد دوره بین ورود به بازار کار تا یافتن شغل مناسب افراد گذار کرده، نحوه گذار این افراد به ۳ گروه آسان، نسبتاً مشکل و مشکل تقسیم می‌شود.
- **گذار آسان:** منظور از گذار آسان، گذار مستقیم از مدرسه به کار فعلی، یا داشتن کم‌تر از یک‌سال تجربه اشتغال موقت، یا داشتن تجربه بی‌کاری کم‌تر از ۳ ماه است.
- **گذار نسبتاً مشکل:** منظور از گذار نسبتاً مشکل، داشتن تجربه یک سال تا کم‌تر از دو سال اشتغال موقت یا تجربه ۳ ماه تا کم‌تر از یک سال بیکاری است.
- **گذار مشکل:** منظور از گذار مشکل، داشتن تجربه دو سال یا بیش‌تر اشتغال موقت یا تجربه یک‌سال یا بیش‌تر بی‌کاری است.

(۴) یافته‌ها

اهم یافته‌های حاصل از طرح را می‌توان به شرح زیر خلاصه نمود:

جدول ۳: توزیع نسبی جوانان بر حسب مرحله گذار

گذار نکرده	در حال گذار	گذار کرده	جمع	شرح
۵۳/۲	۱۵/۵	۳۱/۳	۱۰۰	کل
۳۳/۹	۱۵/۷	۵۰/۴	۱۰۰	مرد
۷۲/۱	۱۵/۲	۱۲/۷	۱۰۰	زن

منبع: یافته‌های پژوهش

بررسی توزیع مراحل گذار جوانان به تفکیک جنس حاکی از تفاوت چشم‌گیر این توزیع بین زنان و مردان جوان است. در ارتباط با وجود تبعیض جنسیتی در ارتقای شغلی نیز، ۵۹/۶ درصد جوانان معتقد بودند که فرصت‌های بیش‌تری برای مردان وجود دارد و تنها ۲۳/۷ درصد اعتقاد به وجود فرصت‌های یکسان برای زنان و مردان داشتند. نتایج حاصل از آمارگیری کارفرمایان نیز حاکی از این است که اکثریت کارفرمایان ترجیح می‌دهند مردان را استخدام کنند و تنها برای ۱۹ درصد کارفرمایان جنسیت عامل تعیین‌کننده در استخدام افراد برای مشاغل مدیریتی نیست. این ارقام حاکی از نابرابری فرصت‌های شغلی برای زنان و مردان در مزد و حقوق بگیری بخش خصوصی است.

جدول ۴: توزیع نسبی جوانان گذار کرده بر حسب نوع گذار

شرح	جمع	آسان	نسبتاً مشکل	مشکل
کل	۱۰۰	۴۰/۵	۱۵/۷	۴۳/۸
مرد	۱۰۰	۳۲/۸	۱۶/۸	۵۰/۴
زن	۱۰۰	۷۰/۴	۱۱/۴	۱۸/۲
سطح تحصیلات	بی‌سواد	۷۸/۲	۷	۱۴/۸
	ابتدایی	۵۰/۹	۷/۶	۴۱/۵
	راهنمایی	۳۱/۹	۸/۵	۵۹/۶
	متوسطه، دیپلم، پیش‌دانشگاهی	۳۶/۶	۱۹/۲	۴۴/۲
	تحصیلات عالی	۴۵/۱	۲۷	۲۷/۹

منبع: یافته‌های پژوهش

بیش‌ترین درصد جوانان گذار کرده گذاری مشکل را تجربه کرده‌اند. بررسی توزیع نوع گذار به تفکیک جنس نشان می‌دهد که اکثریت زنان گذار کرده، گذاری آسان را تجربه کرده‌اند. به‌جز افراد بی‌سواد و دارای تحصیلات ابتدایی، در سایر سطوح تحصیلی، با

افزایش سطح تحصیل، احتمال تجربه گذار آسان افزایش می‌یابد. دلیل تفاوت الگو در جوانان بی‌سواد و یا دارای تحصیلات ابتدایی احتمالاً ناشی از سطح پایین توقعات این افراد از یک سو و سطح پایین مشاغل مورد درخواست این افراد در جامعه و در نتیجه کمبود متقاضی برای انجام آن است که در مجموع موجب می‌شود این افراد سریع‌تر از بقیه جوانان به شغل مورد نظر خود دست یابند. در ارتباط با نقش تحصیلات و آموزش‌های دریافت شده برای به‌دست آوردن شغل فعلی نیز ۴۳/۸ درصد جوانان، این آموزش‌ها را مفید ندانسته‌اند؛ از طرفی درصد قابل توجهی از کارفرمایان، جوانان را از نظر سطح آموزش و تحصیلات (۳۹ درصد) و توانایی در به‌کارگیری آموخته‌ها در محیط کار (۲۹ درصد) دارای سطح نسبتاً یا کاملاً ضعیف ارزیابی نموده‌اند. از آن‌جا که در تعیین محتوی سیستم آموزشی کشور نیازهای بازار کار به طور کامل ملحوظ نمی‌شود، نتیجه فوق چندان دور از انتظار نیست.

جدول ۵: توزیع نسبی جوانان بر حسب گروه عمده فعالیت اقتصادی و

وضعیت شغلی ارجح و موجود

شرح	گروه عمده فعالیت			وضعیت شغلی			
	جمع	کشاورزی	صنعت	خدمات	جمع	خوداشتغالی	مزد بگیری
ترجیح جوانان	۱۰۰	۵/۳	۳۴	۶۰/۷	۱۰۰	۳۳/۲	۶۶/۱
وضعیت موجود	۱۰۰	۱۴/۱	۴۰/۷	۴۵/۲	۱۰۰	۱۸/۷	۶۲/۶

منبع: یافته‌های پژوهش

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقایسه نتایج حاصل از طرح در مورد وضع شغلی ارجح جوانان و وضعیت موجود آنها نیز حاکی از این است که درصد قابل توجهی از جوانان علی‌رغم تمایل خود موفق به خود اشتغالی نمی‌شوند. نتایج طرح همچنین نشان می‌دهد که تنها ۹/۵ درصد جوانان خود اشتغال سرمایه مورد نیاز خود را از طریق وام تأمین نموده‌اند. در بقیه موارد، جوانان برای شروع فعالیت خود اشتغالی متکی به حمایت مالی خانواده یا استفاده از پس‌انداز شخصی خود بوده‌اند.

جدول ۶: توزیع نسبی جوانان شاغل و بیکار بر حسب روش‌های جستجوی کار

شرح	جمع	از طریق دوستان و آشنایان	از طریق آگهی‌ها	از طریق مؤسسات کارایی یا مؤسسات محل تحصیل	سایر روش‌ها
شاغل	۱۰۰	۶۹/۴	۱۱	۲/۳	۱۷/۳
بیکار	۱۰۰	۴۰/۲	۶/۷	۲۷/۷	۲۵/۴

منبع: یافته‌های پژوهش

درصد کم جوانانی که شغل خود را از طریق مؤسسات کارایی به دست آورده‌اند در مقایسه با بیکارانی که از این طریق در جستجوی کار هستند، نقش کم‌رنگ این مؤسسات در بازار کار را نشان می‌دهد.

جدول ۷: توزیع نسبی جوانان شاغل و بیکار بر حسب نگرش آن‌ها در مورد

سه مانع اصلی پیدا کردن کار

شرح	جمع	کم بودن فرصت‌های شغلی	نداشتن معرف	نداشتن تحصیلات کافی	سایر علل
شاغل	۱۰۰	۲۷/۸	۱۱/۹	۱۳/۹	۴۶/۴
بیکار	۱۰۰	۳۷	۲۰/۷	۱۳/۴	۳۰/۹

منبع: یافته‌های پژوهش

بیش‌تر جوانان، کمبود فرصت‌های شغلی را مهم‌ترین مانع پیدا کردن کار می‌دانند.

۵) نتیجه‌گیری

یکی از شرط‌های لازم برای از میان بردن فقر و توسعه پایدار، اشتغال جوانان است. در همه مناطق جهان، آمار و اطلاعات نشان می‌دهد که افراد جوان در مقایسه با بالغین، سطح بیکاری بالاتری دارند و کیفیت شغلی آن‌ها نیز پایین‌تر از سایر گروه‌های سنی است. عدم موفقیت در پیدا کردن شغل مناسب، پیامدهای پایداری بر الگوهای شغلی و درآمد جوانان در تمام طول زندگی آنان دارد. تسهیل مرحله گذار از تحصیل به کار (یا کار به مدرسه برای جوانانی که در گذشته در نیروی کار کودکان بوده‌اند)، یک پیش شرط برای کمک به جوانان است تا بر مشکلاتی که در پیدا کردن و نگهداری مشاغل مناسب برای آن‌ها وجود دارد، فائق آیند. ایران نیز جمعیت جوانی دارد و بیش از نیمی از آن کم‌تر از ۳۰ سال سن دارند. از سویی با وجود کاهش نرخ بیکاری طی سه سال منجر به ۱۳۸۳ که ناشی از کاهش نرخ رشد جمعیت فعال اقتصادی بوده، هنوز اقتصاد کشور با نرخ بیکاری بالایی برای جوانان مواجه است. بنابراین مشکل اشتغال جوانان در ایران موضوعی کاملاً جدی است. این مطالعه برخی از مشکلاتی را که جوانان برای ورود به بازار کار و به‌دست آوردن کار مناسب با آن مواجه هستند روشن نموده است.

در این مطالعه برای این که بتوان اطلاعات مربوط به اشتغال جوانان در هر دو بعد عرضه و تقاضا را بررسی نمود، دو جامعه آماری مورد بررسی قرار گرفته‌اند. به این منظور با استفاده از یک روش نمونه‌گیری احتمالاتی ۲۹۲۵ خانوار نمونه از نقاط شهری و روستایی سه استان کشور انتخاب و داده‌های مورد نیاز از طریق مصاحبه با جوانان و کارفرمایان عضو خانوار نمونه جمع‌آوری شده است.

بر اساس نتایج حاصل، مهم‌ترین موانع گذار موفق جوانان به شرح زیر است:

- درصد قابل توجهی از جوانان علی‌رغم میل خود در وضع شغلی کارکن فامیلی بدون مزد اشتغال دارند. حدود یک سوم جوانان نیز خود اشتغالی را وضع شغلی ارجح خود اعلام نموده‌اند. از آن‌جا که سهم خود اشتغالی در اقتصاد کشور با روند کاهشی و سهم کارکن فامیلی بدون مزد با روند افزایشی طی سال‌های اخیر مواجه بوده (پژوهشکده آمار،

۱۳۸۴)، یکی از مشکلات فراروی اشتغال جوانان پدیدار می‌شود.

- سازمان یافته نبودن بازار کار کشور و کم رنگ بودن نقش مؤسسات کاریابی و مؤسسات محل تحصیل موجب شده بسیاری از جوانان از طریق غیر رسمی در جستجوی کار باشند و در نتیجه از گزینه‌های محدودی برای انتخاب کار برخوردار شوند. به همین دلیل درصد قابل توجهی از جوانان حاضر در نیروی کار (شاغل یا بیکار)، نداشتن معرف را به عنوان یکی از موانع پیدا کردن کار عنوان نموده‌اند و تنها درصد بسیار کمی از جوانان از طریق مؤسسات محل تحصیل یا مؤسسات کاریابی موفق به پیدا کردن کار شده‌اند.

- مهم‌ترین مانع پیدا کردن کار از دیدگاه اکثر جوانان حاضر در نیروی کار، کم بودن فرصت‌های شغلی است که ناشی از مازاد عرضه نیروی کار عمدتاً به دلیل نرخ بالای رشد جمعیت در دو دهه قبل و کمبود تقاضای نیروی کار می‌باشد. از طرفی با افزایش سطح تحصیلات جوانان کشور، نرخ مشارکت افزایش یافته که این مسأله در خصوص زنان محسوس‌تر است (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، ۱۳۸۴).

- از دیدگاه بسیاری از جوانان حاضر در نیروی کار، تحصیلات و آموزش‌های دریافت شده باعث تسهیل دستیابی به اشتغال نمی‌شود. از طرفی اکثریت قابل توجهی از کارفرمایان نیز سطح آموزش و تحصیلات جوانان و توانایی آن‌ها در به‌کارگیری آموخته‌ها در محیط کار را نسبتاً ضعیف ارزیابی نموده‌اند. این مشکل ناشی از عدم تعامل بین مؤسسات آموزشی و بازار کار می‌باشد که مانع از ملحوظ نمودن نیازهای بازار کار در محتوای سیستم آموزشی کشور می‌شود. علاوه بر این وجود یک چنین تعاملی می‌تواند نقش مؤسسات محل تحصیل را در آگاهی جوانان از فرصت‌های شغلی موجود به میزان قابل توجهی افزایش دهد.

- از دیدگاه بیش از نیمی از جوانان، تبعیض جنسیتی در ارتقای شغلی در بازار کار وجود دارد. از آنجایی که اکثریت مطلق کارفرمایان نیز ترجیح می‌دهند مردان را استخدام کنند، وجود نابرابری فرصت‌های شغلی برای زنان و مردان حداقل در مزد و حقوق بگیری بخش خصوصی محرز است.

- با توجه به این که اکثریت قریب به اتفاق خود اشتغالان جوان برای شروع فعالیت خود اشتغالی متکی به حمایت مالی خانواده یا پس‌انداز شخصی خود بوده‌اند، می‌توان اظهار نمود که جوانان خانواده‌های کم درآمد با مشکلات بیش‌تری برای گذار مواجه بوده و خود اشتغالی تنها گزینه‌ای برای جوانان خانواده‌های مرفه می‌باشد.

- در مقایسه با جوانان دارای تحصیلات راهنمایی و دبیرستان، جوانان دارای تحصیلات عالی، گذار آسان‌تری را تجربه می‌کنند، بنابراین عدم موفقیت جوانان در ورود به دانشگاه مانعی در دستیابی به گذار راحت می‌شود. از طرفی عدم انطباق ظرفیت‌های پذیرش رشته‌های مختلف دانشگاهی با تخصص‌های مورد نیاز بازار کار مانع گذار موفق جوانان فارغ‌التحصیل دانشگاهی می‌شود.

برای رفع موانع مذکور لازم است سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی لازم در زمینه ایجاد مشوق‌هایی برای ترغیب جوانان به اشتغال در بخش کشاورزی، اعطای وام‌های خود اشتغالی به جوانان با شرایط سهل، بهبود سیستم اطلاع‌رسانی بازار کار در هر دو بعد عرضه و تقاضا، افزایش تقاضای بازار کار از طریق سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های مناسب با هدف رشد بخش خصوصی، ایجاد تغییرات ساختاری در محتوای سیستم آموزش عالی و فنی و حرفه‌ای کشور، توسعه آموزش‌های کاربردی منطبق با نیازهای بازار کار و الزامی نمودن کارآموزی در محیط کار هم‌زمان با تحصیل، اتخاذ سیاست‌های حمایتی دولت برای ترغیب بخش خصوصی به استخدام زنان جوان و افزایش ظرفیت پذیرش دانشجو در آموزش عالی و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در رشته‌های مورد نیاز بازار کار انجام شود.

- مرکز آمار ایران. (۱۳۸۳-۱۳۷۶). نتایج آمارگیری از ویژگی‌های اشتغال و بیکاری خانوار، تهران، مرکز آمار ایران.
- پژوهشکده آمار. (۱۳۸۴). **نماگرهای کار شایسته در ایران**، تهران، پژوهشکده آمار.
- پژوهشکده آمار. (۱۳۸۵). **آمارگیری گذار جوانان از تحصیل به کار**، تهران، پژوهشکده آمار.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی. (۱۳۸۴). **گزارش اقتصادی سال ۱۳۸۳ و نظارت بر عملکرد پنج ساله برنامه سوم توسعه**، جلد اول، تهران، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و سازمان ملی جوانان. (۱۳۸۴). **سند ملی ساماندهی امور جوانان**.
- هرندی، فاطمه و همکاران. (۱۳۸۱). **طرح پیشنهادی برای آمارگیری نیروی کار**، تهران، پژوهشکده آمار.
- ILO. (2001), **Youth and Work: Global Trend**, International Labor Office, Geneva.
- ILO. (2004), **Project on Promoting Decent and Productive Work for Young People**, International Labor Office, Geneva.
- ILO. (2004), **School-to-Work Transition Survey**, Youth Employment Team. International Labor Office, Geneva.
- ILO. (2005), **ILO Generic SWTS Questionnaires**, International Labor Office, Geneva.